

Laki sotilastiedustelusta

Hallituksen esitys HE 203/2018 vp laiksi sotilastiedustelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kysymyksiä ja vastauksia

Mitä tiedustelu on?

- Suomen kansallisen turvallisuuden kannalta vakavien uhkien havaitsemista, tunnistamista ja tarkoituksenmukaisen torjunnan mahdollistamista.
 - Tiedustelu mahdollistaa valtion ylimmän johdon päätöksenteon perustumisen oikeaan, ajantasaiseen ja luotettavaan tietoon.
 - Mahdollistetaan toimivaltaisten viranomaisten ryhtyminen uhkien torjuntaan.
- **Mikä aiheuttaa sotilastiedustelulainsäädännön tarpeen?**
 - Turvallisuusympäristömme on muuttunut.
 - Viranomaisten kyky havaita vieraiden valtioiden kybertiedustelua ei ole tällä hetkellä riittävä.
 - Valtion ylimmän johdon päätöksenteon on tapahduttava entistä nopeammin ja sen on perustuttava oikeaan, oikea-aikaiseen ja riippumattomaan tietoon.
 - Tiedustelulainsäädännön puuttuminen Suomesta on poikkeuksellista kansainvälisesti vertaillen.
 - Puolustusvoimien tiedustelun kohteena olevien organisaatioidenkin viestintä on siirtynyt analogisesta digitaaliseen muotoon.

Tietoliikennetiedustelu

- **Luetaanko kaikkien suomalaisten postit? Mitä etsitään?**
 - Sotilastiedustelu kohdistuu sotilaalliseen toimintaan ja kansallisen turvallisuuden uhkiin. Kohteista säädetään laissa tyhjentävästi ja ne liittyvät Puolustusvoimien lakisäätöisiin tehtäviin. Tiedonhankinnan on aina perustuttava sotilastiedustelulle annettuun tiedustelutehtävään.
 - Sotilastiedustelu on tarkoin kohdennettua . Kysymys ei ole massavalvonnasta. Toiminnan suuntaamiseen voidaan käyttää riittävän tarkkoja ennakkoon määrättyjä hakuehtoja tai kansallista turvallisuutta vaarantavan toiminnan sanallisia kuvailuja, jotka mahdollisimman konkreettisesti luonnehtivat tiedonhankinnan kohdetta.
 - Tietoliikennetiedustelu on 1) fyysisesti ja hakuehdoin kohdennettua, 2) ajallisesti rajoitettua, 3) edellyttää tuomioistuimen lupaa ja 4) tallennukseen ja analysoitavaksi päätyy pieni osa tietoliikenteestä.
 - Tietoliikenteen joukosta seulotaan mahdollisimman tehokkaasti vain tiedustelutehtävän kannalta olennainen liikenne ja samalla estetään tehtäviin kuulumattoman liikenteen päätyminen analysoinnin kohteeksi.
 - Kohteena on Suomen rajan ylittävä tietoliikenne.
 - Ei seurata Suomessa oleskelevien osapuolten välistä tietoliikennettä.

- Muuhun kuin valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietoliikennetiedustelun edellytyksenä on välttämättömyys ja tiedustelumenetelmän käytön viimesijaisuus.
 - Viranomainen on myös velvollinen hävittämään heti tarpeettoman tiedon, kun se käy ilmi.
 - Tiedonhankinnan eri vaiheet on dokumentoitava kattavasti.
 - Ensivaiheessa hakuehdot voivat olla tunnistamistietoja.
- **Miten tietoliikennetiedustelu toteutetaan teknisesti?**
 - Ensin tunnistetaan viestintäverkkojen osat, joissa tietyllä todennäköisyydellä voidaan olettaa liikkuvan tiedustelutehtävän kannalta olennaista tietoliikennettä.
 - Hakuehtojen mukainen seulonta tapahtuu ensivaiheessa koneellisesti.
 - Kohteena olevien viestintäverkkojen tietoliikenteen kokonaismassasta erotetaan hakuehtojen mukainen tiedustelutehtävän kannalta olennainen tieto.
 - Hakuehdot eivät kohdistu viestin sisältöön vaan sen teknisiin tietoihin, kuten IP-avaruuksiin ja tiettyjen viestinverkkolaitteiden tunnistenumeroihin.
 - Tiedot tulevat manuaalisen käsittelyn kohteeksi vasta koneellisen seulonnan jälkeen.
 - Mikään viesti tai välitystieto, joka ei vastaa hakuehtoa, ei päädy manuaaliseen käsittelyyn.
 - Tekninen suorittaminen keskitetään Puolustusvoimien tiedustelulaitokselle.
 - Ulkopuolinen kytkennän suorittaja Suomen Turvallisuusverkko Oy ohjaa tuomioistuimen luvan mukaisen viestintäverkon osan tietoliikenteen Puolustusvoimien tiedustelulaitokselle. Puolustusvoimien tiedustelulaitoksella ei ole suoraa ja vapaata pääsyä viestintäverkkoon.
- **Miten suomalainen viestiliikenne karsitaan pois?**
 - Tarkat ulkomaille kohdistuvat hakuehdot karsivat olennaisen osan suomalaista viestiliikennettä pois.
 - Jos hakuehtoihin osuu kaikesta huolimatta suomalaista viestintää, tietoliikennettä käsitellään tämän jälkeen vielä automaattisesti ennen manuaalista käsittelyä, jolloin voidaan edelleen poistaa suomalaiset viestit.
 - Jos kuitenkin manuaaliseen käsittelyyn päätyy suomalaista viestintää, on virkamiehen hävitettävä heti tällaiset viestit, kun hän on tunnistanut viestinnän tapahtuneen kahden Suomessa oleskelevan henkilön välillä.
- **Miten tiedonhankintaprosessi etenee?**
 1. toimeksianto suojelupoliisilta, tiedustelutehtävä tai valtion ylimmältä johdolta tuleva tietopyyntö
 2. tiedonhankinnan suunnittelu
 3. lupamenettely
 4. tiedonhankinta
 5. tiedon järjestäminen ja käsittely, ylimääräisen tiedon käsittely ja tehtävään liittymättömän tiedon välitön hävittäminen
 6. tiedon analysointi
 7. raportointi asiakkaalle

- **Onko sotilastiedustelusta hyötyä kyberturvallisuudelle?**
 - Tietoliikennetiedustelulla voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus tietoturvallisuuden sekä kriittisen infrastruktuurin suojaan.
 - Tietoliikennetiedustelu parantaa viranomaisten edellytyksiä havaita sekä kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvaa kyberkartoitusta että valtiollista kybertiedustelua.
 - Laissa on edellytykset luovuttaa tietoturvaohjeita koskevaa tietoa sekä Liikenne- ja viestintävirastolle että vieraan valtion tiedonhankinnan kohteena oleville yrityksille vahinkojen estämistä varten.

- **Voiko sotilastiedustelulla olla kielteisiä vaikutuksia yrityksille? Vaarantuvatko investoinnit?**
 - Lakiesitystä varten tehdyissä taustaselvityksissä ei ole havaittu, että sotilastiedustelulla olisi kielteisiä vaikutuksia yrityksille.

- **Miten sidosryhmät ovat olleet mukana valmistelussa?**
 - Elinkeinoelämän keskusliiton edustaja on ollut valmistelutyöryhmän pysyvänä asiantuntijana.
 - Elinkeinoelämälle ja kansalaisjärjestöille on järjestetty yleisiä kuulemistilaisuuksia.

- **Onko selvitetty muita keinoja, joilla päästäisiin samaan lopputulokseen kuin tietoliikennetiedustelulla**
 - Muita toteuttamistapoja on lain valmisteluvaiheessa mietitty perusteellisestika käsitellään hallituksen esityksessä.
 - Ehdotettu malli rajoittaa mahdollisimman vähän perus- ja ihmisoikeuksia, mutta ja sen katsotaan kuitenkin olevan riittävän tehokas toiminnan päämäärän kannalta.

- **Tietoliikennetiedustelun resursointi ja tehokkuuteen liittyvät kysymykset?**
 - Teknisenä suorittajana toimii Puolustusvoimien tiedustelulaitos.
 - Tietoliikennetiedustelu edellyttää järjestelmäinvestointeja, tilavuokria, laitehankintoja ja henkilövoimavaroja. Osa kustannuksista katetaan puolustushallinnon kehyksestä ja osa edellyttää lisämäärärahoja.
 - Tietoliikennetiedustelulla on verrokkimaissa katsottu olleen merkittäviä uhkia ehkäiseviä vaikutuksia.
Tiedusteluvalvontavaliokunta valvoo toiminnan tehokkuutta ja ottaa kantaa siihen, toteutuvatko asetetut painopisteet.

- **Mitä hyötyä tietoliikennetiedustelusta on?**
 - Tietoliikennetiedustelun tarkoituksena on havaita ja tuottaa tietoa kaikkein vakavimmista Suomeen kohdistuvista uhkista, esimerkiksi sotilaallisista uhkista.
 - Tietoliikennetiedustelu parantaa suomalaisen yhteiskunnan kykyä varautua tällaisiin kansalliseen turvallisuuteemme kohdistuviin uhkiin.
 - Tiedustelu tuottaa valtion ylimmälle johdolle ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon kannalta välttämätöntä tietoa Suomen turvallisuusympäristöstä.

- Tiedustelu mahdollistaa sen, että kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjunnasta vastaavat viranomaiset voivat nykyistä paremmin varautua ja estää uhkien toteutumisen.
- **Mitä hyötyä tästä olisi tavalliselle kansalaiselle?**
 - Valtio on olemassa kansalaisiaan varten. Kansallista turvallisuutta horjuttavat teot vaikuttavat viime sijassa tavallisiin kansalaisiin ja heidän oikeuksiinsa.
 - Esimerkiksi vakoilulla ja sotilaallisen uhkan kohteena olemisella on kansantaloutta heikentäviä vaikutuksia, jotka saattavat esimerkiksi heijastua investointeihin ja työllisyyslanteeseen.
 - Kun tiedetään, minkälaista uhkaa vastaan varaudutaan, voidaan myös resurssit kohdistaa oikein.
 - Tiedustelun avulla turvataan vakaata ja demokraattista yhteiskuntaa, mikä on kaikkien suomalaisten edun mukaista.
- **Ilmoitetaanko tiedustelumenetelmän käytöstä?**
 - Kohteena olevalle henkilölle ilmoitetaan, kun tiedustelumenetelmän käytön tarkoitus on saavutettu, mutta kuitenkin viimeistään vuoden kuluttua menetelmän käytön lopettamisesta.
 - Ilmoittamista voi lykätä tuomioistuimen luvalla enintään 2 vuotta kerrallaan, jos se on **perusteltua** käynnissä olevan operaation turvaamiseksi, maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi tai hengen tai terveyden suojaamiseksi.
 - Ilmoitus voidaan jättää tuomioistuimen luvalla tekemättä, jos se on **välttämätöntä** maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen ja terveyden suojaamiseksi.
 - Muulle kuin valtiolliselle toimijalle ilmoitetaan tietoliikennetiedustelusta tarkoituksen saavuttamisen jälkeen, jos viestin tunnistamistiedot tai sisältö on manuaalisesti selvitetty eikä kyse ole kahden Suomessa oleskelleen välisestä viestistä, joka on jouduttu hävittämään heti, kun sellainen on avattu ja todettu kielletyksi materiaaliksi.
 - Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peittelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä, paikatiedustelusta, muuhun kuin viestiin kohdistuvasta jäljentämisestä ja muuhun kuin viestiin kohdistuvan lähetyksen jäljentämisestä ei ole velvollisuutta ilmoittaa, ellei asiassa ole aloitettu esitutkintaa.
 - Tiettyjä ammattiryhmiä koskee tiedon hetihävittämisvelvollisuus. Ammateissa työskentelevät henkilöt käsittelevät asiakkaidensa erittäin luottamuksellisia tietoja ja tämän suojan turvaamiseksi tällaista tietoa koskevat viestit ja tieto on hävitettävä välittömästi, kun sen luonne on käynyt ilmi.

Ulkomaan henkilötiedustelu ja ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu

- **Alkaako Suomi käyttää "salaisia agentteja"?**
 - Sotilastiedustelun organisaatio ja sitä toteuttava henkilöstö on pidettävä salassa.

- Tiedonhankintaa voidaan suojata siten, että se pidetään salassa tiedon hankkijan tai tiedon luovuttajan turvallisuuden varmistamiseksi, tiedonhankinnan toteuttamisen edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi.
- **Radiosignaalityedustelu, mitä se on ja miksi?**
 - Ulkomailta lähteviin tai sinne meneviin radioaaltoihin kohdistuvaa tiedonhankintaa.
 - Sotilaallisten organisaatioiden viestinnässä käytetään vielä merkittävässä määrin radioaaltoja.
 - Lisäksi sotilaskäyttöön suunnitellut asejärjestelmät, kuten ohjukset ja sota-alukset, hyödyntävät radioaaltoihin perustuvia ohjausjärjestelmiä.
 - Radiosignaalityedustelu ei saa kohdistua luottamukselliseen viestintään.
- **Ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu käytännössä**
 - Kohdetietojärjestelmässä käsiteltävien tietojen hankkimista tietoteknisin menetelmin.
 - Ulkomaan tietojärjestelmätiedustelun ja tietoliikennetiedustelun välinen keskeinen ero on toiminnan alueellinen ulottuvuus.

Henkilötiedustelu

- **Miksi sotilastiedustelu tarvitsee toimivaltuuksia kotimaassa?**
 - Suomen aluetta ei voida jättää muiden maiden tiedustelulle vapaaksi alueeksi.
 - Sotilastiedustelun kohteet voivat olla myös kotimaassa.
- **Miksi tiedustelu tarvitsee samoja toimivaltuuksia kuin poliisi rikosten selvittämisessä?**
 - Toimivaltuudet sopivat hyvin myös tiedustelutiedon hankintaan, mutta tarkoitus ja edellytykset poikkeavat poliisin toimivaltuuksien käyttämisedellytyksistä.

Kriisinhallintaoperaatiot ja muut kansainväliset operaatiot

- **Tiedustelu kriisinhallintaoperaatioissa, miten toteutetaan? Voidaanko estää iskuja KRIHA-ope-raatioissa tiedustelun avulla?**
 - Kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuutta voidaan parantaa tiedustelulla saatavan tiedon avulla.
 - Tietoa voidaan tuottaa kriisinhallinta-alueelta ylimmän valtiojohdon päätöksenteon tueksi.

Miten tiedustelua ohjataan?

- Ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous käsittelee valmistelevasti sotilastiedustelun kohteita koskevat painopisteet.
- Puolustusministeriö ohjaa toimintaa hallinnollisesti.

Miten toimintaa valvotaan

- Ensisijainen valvonta Puolustusvoimilla ja toimintaa suorittavalla taholla
- Ulkopuolinen laillisuusvalvoja valvoo tiedustelumenetelmien käyttöä tekemällä tarkastuksia ja osallistumalla lupaa koskevaan tuomioistuinkäsittelyyn. Käsittelyssä tiedusteluvalvontavaltuutettu voi kertoa näkemyksensä käsiteltävänä olevasta asiasta.
- Tiedusteluvalvontavaltuutettu voi keskeyttää tiedustelumenetelmien käytön.
- Tiedusteluvalvontavaltuutettu voi antaa ohjeistusta ja toimenpidesuosituksia. Lisäksi viimekädessä mahdollisuus käynnistää esitutkinta.
- Puolustusministeriön on toimitettava kertomus vuosittain tiedusteluvalvontavaltuutetulle ja eduskunnanoikeusasiamiehelle. Tämän lisäksi kertomus eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnalle.
- Laajasti katsottuna valvontaan osallistuvat myös media ja kansalaisyhteiskunta

Eduskuntakäsittelyssä tehtyjä valtiosääntöoikeudellisia muutoksia

- korotettu kynnystä kohdistaa sotilastiedustelua ei- sotilaalliseen toimintaan (4 §:n 2 momentti)
- kiellettyjen syrjäntäperusteiden luettelon muotoilua muokattu niin, ettei se ole tyhjentävä (9 §)
- tiedustelutoiminnan yleiseksi edellytykseksi asetettu välttämättömyyttä koskeva edellytys (12 §)
- sääntelyä yhteistyöstä yhteisöjen kanssa täsmennetty (18 §)
- tukiasematietoja koskevaa säännöstä tarkennettu siten, että nimenomaisesti säädetään toimivaltuuden enimmäiskestosta (40 §)
- lakiin lisätty uusi säännös yleiseen ja kohdentamattomaan tietoliikenteen seurantaan kohdistuvasta kiellosta (65 §)
- sääntelyä täsmennetty siten, ettei tietoja luovuteta tai vastaanoteta kansainvälisessä yhteistyössä sellaisten valtioiden kanssa, joiden voidaan katsoa syyllistyvän järjestelmällisesti ihmisoikeusloukkauksiin tai joissa tiedonhankintakeinot eivät noudata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa vahvistettuja standardeja (20 §)
- sääntelyä täsmennetty siten, että sotilastiedustelusta annetun lain 20 §:n perusteella kansainvälisessä yhteistyössä ei voi luovuttaa salassa pidettäviä henkilötietoja. Mahdollisuus luovuttaa muita kuin henkilötietoja sidotaan tarpeellisuusedellytykseen (20 §)
- tiedusteluvalvontavaltuutetulle oikeus ilmaista näkemyksensä hakemuksesta lupaprosessissa ennen kuin käräjäoikeus tekee päätöksensä (116 §)poistettu sääntely peitetoiminnan ja valeoston salalisesta asunnossa (43 ja 47 §)
- muutettu lakia siten, että laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen tai poisottaminen eikä paikkatiedustelu ei saa tapahtua pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa (42 ja 55 §)
- Ilmoitusvelvollisuus tiedustelumenetelmien käytöstä ulotettu myös viestin tunnistamistietoihin kohdistuvaan manuaaliseen käsittelyyn (89 §)
- tiedusteluvalvontavaltuutetulla lisätty oikeus tutkia kertyneitä tallenteita (111 §)
- ulkopuolisen asiantuntijan ja muun henkilön, jota käytetään apuna tiedonhankinnassa, osuus rajattu laissa vain sotilastiedusteluviranomaisia avustavaan tehtävään ja tallenteiden tutkiminen sidotaan viranomaisen välittömään ohjaukseen; lakiin lisätty sääntely avustavan henkilön virkavastuusta (111 §)

PLM 2019

- tiedusteluvalvontavaltuutetulle lisätty oikeus ilmaista näkemyksensä hakemuksesta lupaprosessissa (116 §)